

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА
АУДИТУ**

Кафедра іноземних мов

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З ДИСЦИПЛІНИ**

“КУЛЬТУРА НАУКОВОЇ МОВИ”

Київ 2023

Методичні рекомендації для підготовки до практичних занять з дисципліни “Культура наукової мови” для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальностей 281 «Публічне управління та адміністрування», 051 «Економіка», 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 073 «Менеджмент», 075 «Маркетинг»/ Уклад.: Н.М. Діденко. Київ: Національна академія статистики, обліку та аудиту, 2023. 40 с.

Укладач: Н.М. Діденко, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов.

Рецензенти: М.М. Горюнова, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов Національної академії статистики, обліку та аудиту.

Т.Д. Савенко, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Національної академії статистики, обліку та аудиту.

Розглянуто і схвалено
на засіданні кафедри іноземних мов
протокол № 1 від 29.08.2023 р.

Схвалено Вченою радою
обліково-статистичного факультету
протокол № 1 від 30.08.2023 р.

ЗМІСТ

Вступ	4
Структура навчальної дисципліни	5
Змістовий модуль 1. Культура української наукової мови – основа професійної діяльності майбутнього фахівця. Писемне наукове мовлення.	
Тема 1. Місце і функції курсу «Культура наукової мови» у системі підготовки майбутніх фахівців за першим (бакалаврським) освітнім рівнем	6
Тема 2. Мовні домінанти наукового стилю	9
Тема 3. Основні засади українського термінознавства та лексикографії.....	15
Тема 4. Структурні елементи наукового тексту. Наукові тези та наукова стаття, вимоги до їх написання.....	17
Тема 5. Вимоги до оформлення бібліографії; особливості роботи з лексикографічними працями фахового спрямування.....	23
Змістовий модуль 2. Культура усної наукової комунікації.	
Тема 6. Складники усної наукової інтеракції майбутнього фахівця.....	25
Тема 7. Види усної наукової комунікації (виступ, доповідь, промова, повідомлення, комп'ютерна презентація.....	27
Тема 8. Лексико-фразеологічні та граматико-синтаксичні особливості усного й писемного наукового мовлення	29
Тема 9. Підготовка й етапи виконання наукових проєктів з фаху.....	34
Тема 10. Академічна доброчесність та основи академічного письма.....	35
Рекомендована література	37

Вступ

Високий рівень професійної майстерності майбутнього фахівця визначають не лише глибокі фахові знання, опанування методології наукової творчості, а й ґрунтовна мовно-комунікативна підготовка, вільне використання наукової мови, викладання інформації в усній і писемній формах, поглиблення знань про науковий стиль мови.

Основне завдання вивчення навчальної дисципліни “Культура наукової мови” – поглибити знання про науковий стиль, засоби наукового тексту; засвоїти технології роботи з українськомовним науковим текстом; опанувати особливості стилістики наукового тексту; формувати фахову терміну компетентність; виробити стійкі навички в роботі з лексикографічними джерелами; розвивати здатність до саморефлексії, усвідомлення практичної цінності індивідуального мовного іміджу у професійній діяльності майбутніх фахівців.

Змістове наповнення методичних рекомендацій з навчальної дисципліни «Культура наукової мови» покликане сприяти формуванню поглибленого розуміння наукового стилю сучасної української мови, системних знань про розвиток наукової усної та писемної комунікацій, використання фахових термінів, набуття здобувачами вищої освіти навичок і компетентностей щодо наукового стилю мовлення.

Методичні рекомендації містять систему завдань, вправ і запитань для обговорення на практичних заняттях та контролю знань здобувачів вищої освіти до усіх тем змістових модулів.

Структура навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Культура української наукової мови – основа професійної діяльності майбутнього фахівця. Писемне наукове мовлення.

Тема 1. Місце і функції курсу «Культура наукової мови» у системі підготовки майбутніх фахівців за першим (бакалаврським) освітнім рівнем.

Тема 2. Мовні доміанти наукового стилю.

Тема 3. Основні засади українського термінознавства та лексикографії.

Тема 4. Структурні елементи наукового тексту. Наукові тези та наукова стаття, вимоги до їх написання.

Тема 5. Вимоги до оформлення бібліографії; особливості роботи з лексикографічними працями фахового спрямування.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Культура усної наукової комунікації.

Тема 6. Складники усної наукової інтеракції майбутнього фахівця.

Тема 7. Види усної наукової комунікації (виступ, доповідь, промова, повідомлення, комп'ютерна презентація).

Тема 8. Лексико-фразеологічні та граматико-синтаксичні особливості усного й писемного наукового мовлення.

Тема 9. Підготовка й етапи виконання наукових проєктів з фаху.

Тема 10. Академічна доброчесність та основи академічного письма.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Культура української наукової мови – основа професійної діяльності майбутнього фахівця. Писемне наукове мовлення.

Тема 1. Місце і функції курсу «Культура наукової мови» у системі підготовки майбутніх фахівців за першим (бакалаврським) освітнім рівнем.

План:

1. Роль мови в житті суспільства та професійній діяльності.
2. Соціальна значущість мови. Функції мови (багатофункціональність).
3. Українська мова – державна, національна мова українського народу. Поняття національної мови.
4. Поняття літературної мови як унормованої форми загальнонародної мови. Основні ознаки літературної мови. Усна і писемна форми реалізації мови, їх специфіка.
5. Поняття мовної норми, типи норм. Відображення мовних норм у словниках і довідниках.

1. Опрацювати теоретичний матеріал до теми.

2. Дати відповіді на запитання:

Питання для обговорення

1. Дайте визначення понять «наукова мова» і «наукове мовлення».
2. Коли було введено в науковий обіг поняття «функціональна мова»? Що воно означає?
3. Що таке предметні мови?
4. З'ясуйте поняття «культура наукової мови».
5. Назвіть основні етапи становлення й дослідження наукової мови.
6. Які напрями мовознавства вивчають культуру наукової мови кінця ХХ – початку ХХІ ст.
7. На якому основному принципі базується когнітивна лінгвістика?
8. Яку роль виконує наукова мова у суспільстві, професії, житті людини?
9. Що таке мовна норма? Назвіть ознаки мовної норми.
10. Які є типи мовних норм? Які правила вони регулюють?
11. Охарактеризуйте й порівняйте усну та писемну форми української мови.

3. Виконати завдання.

Завдання 1. Виписати й прокоментувати нормативні документи (до 3 – 5 док.), що регулюють статус української мови на державному рівні.

Завдання 2. Запишіть слова та вирази з дотриманням норм літературної мови. Поясніть, які норми у поданих випадках порушені.

1. Черв'як, деректор, трасса, проїздний, духмяний, щасливий, одиннадцять, шіссот, п'ятизначний, самий краций. 2. Товари на любий смак, будемо працювати, кігтики, трьохцвітний, красивий волос, надто скромний, гобилен,

ноут бук, навчальний план, лабораторія, сама погана погода. 3. Зошит по географії, контрольна по письму, призначити експиртизу, експеремент, включити у порядок денний, п'ядистал, п'ядисят, шоссе, казна хто, більш рішучіший, приймати участь. 4. Міроприємство, машина асфальта, книга друга, вхід до гаражу, посадили до столу, менш зрозуміліший, трохи дивакуватий, покраска машини, виведеня грибка, сімдесять.

Завдання 3. Випишіть зі словника (фахового чи іншомовних слів) 10 термінів з міжнародними термінологічними елементами (авто-, аеро-, гідробіо-, гео-, відео-, радіо-, електро-, стерео-, фазо-, анти-).

Наприклад: аероплан, автодром, біоніка, відеопроектор.

Завдання 4. Випишіть у дві колонки українські та запозичені терміни. З початкових літер слів кожного стовпчика прочитайте фразеологічний зворот і поясніть його значення.

Хвилювання, обґрунтування, легковажність, алюзія, парцеляція, бережність, амфібія, юстиція, синтагма, довільне запам'ятовування, ядерні структури, переказ, ампліфікація, гіпотеза, розповідний, об'єкт, лейтмотив, обставинний, імовірний, овація, наслідування, ясність мовлення, вульгаризм, ультиматум, враження.

Завдання 5. Виберіть у переліку запропонованих варіантів правильні кліше. 1. а) важке положення хворого; б) важкий стан хворого; в) важке становище хворого. 2. а) особистий склад підрозділу; б) особовий склад підрозділу; в) особливий склад підрозділу. 3. а) діяти відповідно наказу; б) діяти відповідно до наказу; в) діяти відповідно з наказом. 4. а) підбивати підсумки; б) підводити підсумки; в) визначати підсумки. 5. а) не дивлячись на умови договору; б) незважаючи на умови договору; в) не дивлячись на умови договору; г) незважаючи на умови договору. 6. а) звідси впливають такі висновки; б) звідси витікають такі висновки; в) звідси впливають слідуючі висновки; г) звідси витікають слідуючі висновки; д) звідси впливають наступні висновки; е) звідси витікають наступні висновки. 7. а) дійсне законодавство; б) діюче законодавство; в) чинне законодавство. 8. а) проблема полягає у відсутності державного фінансування; б) проблема заключається у відсутності державного фінансування. 9. а) по вказівці деканата; б) за вказівкою деканата; в) за вказівкою деканату; г) по вказівці деканату. 10. а) завідуючій відділу; б) завідуючій відділом; в) завідувачеві відділом; г) завідувачеві відділу. 11. а) згідно до розпорядження; б) згідно з розпорядженням; в) згідно розпорядження; г) згідно розпорядженню. 12. а) заходи до поліпшення; б) заходи по поліпшенню; в) заходи щодо поліпшення; г) заходи з поліпшення.

Завдання 6. Поясніть значення поданих слів. Із чотирма словами складіть речення. Брифінг, автентичний, маргінальний, ратифікація, перлюстрація, інкримінувати, аудієнція, форсувати, консенсус, аташе, нонсенс, імпічмент, реекспозиція, нотабене, дискредитувати, постскрипtum, інтендант, комюніке, наративний.

Завдання 7. Прочитуйте три-чотири вислови видатних людей про красу української мови з дотриманням орфоепічних норм.

Завдання 8. Підготуйтеся до проведення інтерактивної гри «Карусель» (тема «Державність української мови та мовний досвід світу»). Розкрийте основні підходи до розв'язання проблеми дво- чи багатомовності на офіційно-державному рівні у різних країнах світу.

Завдання 9. Зі словника термінів вашого фаху випишіть десять слів із дублетним наголосом і десять слів, наголос у яких є смислорозрізнявальним. Поясніть лексичне значення цих слів і введіть у самостійно складені речення.

Завдання 10. Уведіть подані слова у речення, дотримуючись правил ефонічності мови. Поясніть, чи всі подані слова мають фонетичні варіанти. Ідеться, об'єднати, ймовірний, влада, уважаємо, удосконалюватися, Ужгород, уперше. Завдання 1.10. Заповніть пропуски у тексті. Правовий статус української мови як державної забезпечує ... Поняття «державна мова» та «офіційна мова» потрібно розглядати як ... Під регіональними мовами я розумію ... Мова є дзеркалом національної ментальності, про це яскраво свідчать такі факти ... Питання української мови завжди було питанням політичним, оскільки ...

Теми інформаційних проєктів.

1. Українська мова в інтернеті.
2. Українська мова як основа професійного спілкування майбутнього фахівця.
3. Суржик як мовна проблема.
4. Запозичена лексика в українському науковому мовленні.
5. Комп'ютерний сленг як форма спілкування

Рекомендована література:

Базова: [1, 3, 7];

Допоміжна: [2, 7, 16];

Словники: [1, 8];

Інформаційні ресурси: [5, 8, 16].

Тема 2. Мовні доміанти наукового стилю

План:

1. Загальна характеристика наукового стилю. Мовні засоби наукового стилю.
2. Функційно-сміслові типи висловлювань у професійному науковому мовленні. Різновиди міркування: власне міркування, доведення, спростування, пояснення.
3. Поняття функціонального стилю. Критерії виокремлення та розрізнення функціональних стилів в системі української літературної мови. Підстиль як різновид функціонального стилю.
4. Жанри наукового стилю.
5. Вимога до текстів наукового стилю.
6. Мовні особливості наукового тексту.
7. Проблеми сучасного українського наукового мовлення (порушення норм, науковий жаргон, нелогічність, нечіткість).

1. Опрацювати теоретичний матеріал до теми.

2. Дати відповіді на запитання:

Питання для обговорення

1. Охарактеризуйте основні засоби наукового стилю?
2. За якими ознаками можна класифікувати стилі сучасної української мови?
3. Назвіть сферу використання, основне призначення та форми реалізації наукового стилю.
4. У яких підстилях і жанрах реалізується науковий стиль?
5. Назвіть основні мовно-стилістичні особливості наукових текстів.
5. Охарактеризуйте вимоги до логічної послідовності викладу в науковому тексті.
6. У чому полягає логічна помилка “підміна тези”?
7. Чим визначається поділ наукових текстів на жанри?

3. Виконати завдання.

Завдання 1. Доберіть фрагменти фахових текстів, що ілюструють різні підстилі (власне науковий, навчально-науковий, науково-популярний, науково-довідковий, науково-діловий, науково-фантастичний) наукового стилю мовлення. Знайдіть особливості, що вказують на їх приналежність до того чи іншого підстилю наукового стилю. Оформіть свої висновки у вигляді міркування-доказу.

Як зразком скористайтеся публікацією Хом'як І. М. *Науковий текст як об'єкт вивчення стилістики. Педагогічні науки. 2011. Вип. 60. С. 54–59.*

Текст № 1.

Позитивним моментом атомарного підходу є намагання тлумачити лексичне значення в термінах дискретних ознак, які слугують засобом «членування інформації». В аспекті типологічних досліджень такий погляд узгоджується з ідеєю членування фізичного континууму, в межах якого мови можуть проводити одні й ті самі або різні розмежування. Зокрема, дослідження лексем на позначення кольору виявили розходження в кількості та номенклатурі кольороназв у різних мовах, що, як вважається, зумовлено допустимістю множинності способів членування та довільністю дискретизації колірної спектра. Феномен дискретизації колірної континууму визначають два чинники: класифікаційна та інтерпретаційна поведінка людини, що в контексті когнітивного підходу до тлумачення значення свідчить про гносеологічну природу елементарних смислів (Деменчук О.В.). Текст належить до книжного стилю, наукового стилю, власне наукового підстилю. Насичений науковою лексикою, мовознавчими термінами: атомарний підхід, лексичне значення, дискретизація, лексема, когнітивний підхід та ін. Важливою ознакою власне наукового стилю є послідовне вживання інтернаціоналізмів, що відображено в тексті: континуум, феномен, номенклатура, гносеологічний та ін. Використання безособових дієслів (вважається, свідчить, визначають) та вживання форм на -но, -то (зумовлено) також підтверджує правильність визначеного різновиду, адже в таких текстах здебільшого йдеться про наукові результати, висновки з проведеного дослідження. Стель викладу – чіткий, позбавлений суб'єктивних оцінок. Усі речення розповідні, словесно розгалужені, автор використовує складні синтаксичні конструкції.

Текст № 2. Орфографія – 1) система однакових написань, що історично склалася, яку використовують у писемному мовленні; 2) розділ мовознавства, який вивчає й опрацьовує систему правил, що забезпечують однакові написання. Орфографія будь-якої мови ґрунтується на певних принципах. Орфографічні принципи визначають вибір одного написання там, де є орфограми, тобто там, де можливі два чи більше різних написань. На основі цих принципів устанавлюються орфографічні правила. Залежно від того, який принцип є провідним при позначенні звукового складу слів у тій чи іншій національній орфографії, говорять про основний принцип цієї орфографічної системи загалом. Існує чотири -16- принципів орфографії: фонетичний, морфологічний, історико-традиційний та ідеографічний (Кочерган М.П.). Текст належить до наукового стилю, навчально-наукового підстилю, призначений для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Характеризується об'єктивністю, абстрактністю, точністю викладу матеріалу та відсутністю емоційно-експресивної лексики. Текст насичений спеціальною термінологією, що притаманна навчально-науковому підстилю (орфографія, орфографічні принципи, орфограма, орфографічне правило), науковими термінами (система, принцип, правило),

використовуються типові сполучники і сполучні слова (що, залежно від того, який). Вищенаведеному тексту характерні чіткі за будовою прості поширені речення і складні – з підрядними означальними. Особові конструкції (система склалася; розділ вивчає; орфографія ґрунтується) переважають над безособовими (установлюються). У реченнях прямий порядок слів, вони ускладнені однорідними членами (фонетичний, морфологічний, історико-традиційний, ідеографічний), що служить для повного і логічного викладу наукового матеріалу.

Текст № 3. Виняткові характеристики радіотелескопа УТР-2 із системою УРАН дали змогу вітчизняним ученим проводити унікальні дослідження й одержати -17- надзвичайно цінні наукові результати. За понад 40-річний період роботи декаметрової радіоастрономії в Україні було виконано величезний обсяг досліджень, які переважають 10 наукових напрямів. Для вивчення виявилися доступними практично всі об'єкти всесвіту – від найближчого оточення Землі, Сонячної системи, нашої Галактики – до найвіддаленіших космічних об'єктів. Нині близько 90 відс. усіх даних, що надходять у декаметровому діапазоні – найбільш довгохвильовій ділянці спектра космічного випромінювання, яка ще доступна для спостережень із поверхні Землі, – отримуються за допомогою українських радіотелескопів (Мар'їн Ю.). Текст належить до науково-популярного підстилю наукового стилю, оскільки, з одного боку, характеризується науковим викладом інформації (достовірність, чіткість, логічність, послідовність), а з іншого – спрямований на зацікавлення нефаківців фактами, явищами, актуальними проблемами радіоастрономії (доступність, популярність). Тексту властива стандартизація у висловах, широке вживання сталих словесних формул, наприклад: дати змогу, одержати результати, проводити дослідження. Лексика здебільшого нейтральна, вживається в прямому значенні. Широко використовуються терміни та термінологізовані сполуки, які подекуди пояснюються, що забезпечує краще розуміння інформації (декаметрова радіоастрономія, Сонячна система, Галактика, декаметровий діапазон, довгохвильова ділянка спектра). Найчастіше вживаються іменні частини мови (віддієслівні іменники на -нн(я): випромінювання, спостереження; відносні прикметники), а також безособові дієслова. Надається перевага простим ускладненим реченням або складнопідрядним із підрядними означальними.

Завдання 2. Прочитайте текст. Проаналізуйте й скажіть, чи відповідає він за змістом і структурою поясненню. Які прийоми використав автор? Поясніть значення слів, позначених зірочкою.

1. МАРЖИНА може здатися дуже ягідним словом, але це тільки на перший погляд. Римована співзвучність із такими смачними лексемами як малина, лохина і калина у жодному разі не роблять його наближеним до ягід. І до квітів також, бо яким би ароматним і пишним не було слово жоржина, утім, із маржиною воно не має нічогосінько спільного, крім літери «же», звичайно. «То що ж за слово таке загадкове?», – нетерпляче зайорзає на

бамбетлі* ви, театральню ляснувши руками об коліна! А ми скажемо: «Ну ж бо, спробуйте відгадати! Загадка перша: «На п'яких зелених луках, де бує полонина, там мольфар збира опеньки, ремига* траву маржина». Здогадалися? Як – ні?! Ну добре, тоді слухайте ще одну: «Коло хвїртки є калина, ягода гірка й корисна, в Галі гнуться коромисла, до хліва бреде маржина». А цього разу? Відгадали?! Ну пра-а-а-авильно! Маржина – то є всяка живність, яку тримають газдині* вдома, у хлівцях: пацята, козенята, телята. Іншими словами, маржина – то є худоба. Тільки «худоба» – слово дуже прозаїчне і звичайне, а «маржина» – поетичне й загадкове! Тож читайте словнички і вивчайте нашу чудову, колоритну мову! На цім слові – будьте здорові! (Слава Світова).

Завдання 3. Використайте QR-код для перегляду відеоматеріалу. Сформулюйте і запишіть основну думку виступу. На основі опрацьованого матеріалу створіть власне висловлювання на тему «Особливості експресії наукового тексту» й підготуйте до його виголошення на занятті.

Завдання 4. До запозичень доберіть українські відповідники.

Запозичення: гетерогенний, демілітаризація, дескриптивний, детермінувати, компаративний, еквівалент, конденсувати, рафінований, секундарний, ліміт, симптом, пролонгація, прерогатива, превалювати, акумулювати, адекватний, індиферентний, радикальний, превентивний.

Українські відповідники: спричиняти, порівняльний, відповідник, згущувати, ущільнювати, різнорідний, роззброєння, обмеження, ознака, продовження, перевага (виключне правило), переважати, збирати, нагромаджувати, накопичувати, рівний, відповідний, тотожний, байдужий, неактивний, докорінний, запобіжний, різнорідний, очищений, описовий, визначати, зумовлювати, вторинний.

Завдання 5. Відредагуйте подані словосполучення.

Самим найближчим часом; по найбільш привабливішим цінам; менш корисніший; за самими оптимістичними прогнозами; найбільш найсприятливіші умови; у найменш активнішому періоді; якнайбільш сучасний; більш детальніший; щонайменш виразний; самий вигідний проект; найбільш цікавіші результати.

Завдання 6. Поставте іменники у форму родового відмінка однини й прокоментуйте закінчення. Зразок: Працівника (назва істоти) Прогресу (назва абстрактного поняття).

Режим, гуртожиток, конкурс, ректор, текст, жанр, термін (слово), термін (строк), банк, зошит, бал (одиниця виміру), листопад (місяць), диктант, фразеологізм, відмінок, додаток, варіант, документ, абзац, виняток, приклад, суфікс, дифтонг, аналіз, епіграф, епітет, антонім, звук (елемент мови), бакалавр, деканат, факультет, епізод, зиск, практикум, засіб, метод, аргумент, відбиток, Донбас, Китай, Байкал, Дунай. Журнал, м'який знак, інтерфікс, інфінітив, метод, висновок, монофтонг, параграф, архаїзм, присудок, принцип, зворот, зв'язок, синтаксис, кабінет, кисень, пісок, компот, мільйон, доказ, відсоток, двадцять магазин, електорат, соціолект, атестат, русизм, полонізм, церковнослов'янське, пломбір (морозиво), Париж, Кривий Ріг, Дністер, Кіпр. Диплом, прогрес, персонал, спеціаліст, рік, колектив, елемент, ресурс, менеджер, аналіз, відбір, клієнт, десяток, комплекс, склад, зміст, процес, Лондон, працівник, проект, відділ, план, спосіб, вівторок, компонент, метод, долар, партнер, квартал, інженер, реєстр, керівник, банк, масштаб, тип, контроль, баланс, тиждень, спосіб, каталог, курс, бюджет, поверх.

Завдання 7. Запишіть, вибравши потрібний варіант із дужок.

(В,у)становити стратегічно-комунікативні параметри комунікативної ситуації кібербулінг(а,у) (в,у) когнітивно-прагматичній площині та визначити засоби, що беруть участь (в,у) породженні дискурс(а,у) кібербулінг(а,у). Теоретичне значення роботи полягає (в,у) тому, що її результати (і,й) висновки слугують певним внеском (в,у) розвиток когнітивної лінгвістики, когнітивної прагматики (реконструйовано концептуальні метафори (і,й) концепти; на підставі аналіз(а,у) мовленнєвих актів (і,й,та) їх складників з'ясовано стратегії (і,й) тактики реалізації кібербулінг(а,у) в (І,і)нтернет-дискурсі. Завдання 5. Побудуйте сполучення слів, розкриваючи дужки. Обґрунтуйте вживання відмінкових форм іменників, що в дужках. 2 (відсоток), 45 (журнал), 1/2 (рік), 2 (висновок), 4 (графік), 58 (номер), 34 (епізод), 3,5 (раз), 42 (доказ), 17 (аргумент), 6 (випадок), 22 (принцип), 3 (промінь), 27 (дослід), 63 (комп'ютер), 542 (приклад), 4 (атом), 25 (фрагмент), 3 (коледж), 76 (пристрій), 4 (метод), 83 (предмет).

Завдання 8. Перекладіть українською мовою. Поясніть уживання літер и, і. Виокреміть міжнародні словотвірні елементи, з'ясуйте їх значення.

Индукция, дедукция, эксплицитный, имплицитный, алогизм, аритмичный, гиподинамия, графомания, когерентность, интеркультурный, транскультурный.

Завдання 9. Визначте, яку помилку допущено в поданих реченнях. Знайдіть суб'єкт, що виконує основну й додаткову дію. Запишіть зредаговані речення, правильно вживаючи дієприслівникові звороти.

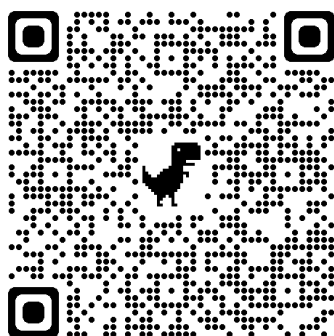
1. Потрапивши на слизову оболонку носової порожнини, розташовані там рецептори подразнюються часточками пилу чи речовини з різким запахом. 2. Атмосферне повітря, поглинаючи вуглекислий газ і виділяючи на світлі кисень, оновлюється зеленими рослинами. 3. Змінюючи тиск газів у плавальному міхурі, глибина занурення у воду може змінюватися рибою. 4. Класифікація І. Іванова, тим паче класифікація його попередників, побудовані, не враховуючи єдиних принципів... 5. Порушуючи закони логіки, послідовність викладу матеріалу так само порушується... 6. Аналіз теоретичного матеріалу варто здійснювати як з філософських позицій, так і зважаючи на найновіші досягнення соціологічних досліджень... .

Завдання 10. У поданих реченнях узгодьте підмет з присудком, поясніть свій вибір.

Кілька студентів (буде відраховано / будуть відраховані). Частина осіб, які мають початковий рівень підготовки, (розпочинає / розпочинають) навчання. Ряд питань, які обговорювались на засіданні, (було поставлено / були поставлені) на голосування. Велика кількість підручників і словників (відповідає / відповідають) сучасним вимогам. Не лише Степан, а й Микола (не виконав / не виконали) домашнього завдання. Більшість студентів нашої групи (гарно вчиться / гарно вчаться). Частина членів комісії (дійшла / дійшли) думки про припинення дії постанови. Чимало приватних засновників і потенційних інвесторів (чекає / чекають) на сприятливіший інвестиційний клімат. Усі, хто (прибув / прибули) на конференцію, мають зареєструватися. Не тільки економічний, а й юридичний бік справи (цікавив / цікавили) промисловців. 91 абітурієнт (вступив/-ли) до університету на факультет психології, історії та соціології. Усі 31 (студент/-и виборів/-ли) призові місця в олімпіаді. Індивідуальний графік відвідування навчальних занять (має/-ють) 34 (студент/-и). Більшість викладачів кафедри (має/-ють) науковий ступінь і вчене звання. Кілька студентів факультету (пройшло/-ли) навчання в Польщі. Частина студентів, які навчаються на III курсі, (захищає/-ють) курсові роботи достроково. Усі студенти, хто (має/ють) відмінні оцінки, отримують залікову оцінку автоматично.

Завдання 11. Опрацювати наукову статтю П. Селігея «Педагогіка О. Потебні і проблеми сучасного наукового стилю». Скласти тезисний план.

Скористайтеся QR-кодом.

Теми інформаційних проєктів.

1. Доречність як ознака мовлення, що організує його точність.
2. Засоби досягнення доречності мовлення.
3. Різновиди наукових текстів.
4. Типи висловлювань в науковому тексті.

Рекомендована література:

Базова: [1, 4, 7, 9];

Допоміжна: [2, 5, 9, 13, 18];

Словники: [2, 4, 6];

Інформаційні ресурси: [7, 13, 14].

Тема 3. Основні засади українського термінознавства та лексикографії.

План:

1. Основні засади українського термінознавства.
2. Особливості термінологічних словників. Їх класифікація за призначенням та використанням.
3. Термін та його ознаки. Вимоги до термінів. Нормування, кодифікація і стандартизація термінів.
4. Термінологія як система. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькогалузева термінологія.
5. Поняття «лексикографія». Види словників.
6. Українські електронні термінологічні словники.
7. Нормативні вимоги до лексики наукових текстів

Опрацювати теоретичний матеріал до теми.

2. Дати відповіді на запитання:

Питання для обговорення

1. Назвіть основні напрями термінознавчої роботи в Україні?
2. Що таке лексикографія?
3. Що таке термінографія?
4. У чому полягають особливості термінологічних словників?
5. Як вони класифікуються?
6. Розкажіть про структуру словникової статті.
7. Розкрийте зміст поняття «лексична норма».
8. Що таке плеоназм і тавтологія?
9. Дайте визначення паронімів. Наведіть приклади.
10. Що таке синонімія?
11. Яка роль синонімів у науковому стилі мовлення?

3. Виконати завдання.

Завдання 1. Поставте слова в родовому відмінку однини, відкоментуйте вживання закінчень.

Бакалавр, деканат, факультет, інструмент, відсоток, будинок, епізод, графік, синтаксис, секретар, доповідач, абітурієнт, магістрант, аспірант, зиск, практикум, засіб, метод, аргумент, відбиток.

Завдання 2. Визначте загальний смисл тексту, виділіть його смислові частини, ключові слова, терміни, морфологічні і синтаксичні засоби.

Викладачеві вищого навчального закладу, незалежно від його посади чи наукового звання, весь час доводиться мати справу зі створенням власних текстів. Це і читання та поцінування значної кількості текстів своїх колег, а також аспірантів, студентів. Це передусім наукові статті, лекції, навчально-методичні комплекси, навчальні підручники і посібники. Сюди ж відносимо різні кваліфікаційні роботи студентів, дисертації аспірантів, докторантів тощо. Такі тексти мають різне цільове призначення, різну знакову природу й характер інформації, а отже, і свою специфіку щодо структурної і змістової побудови. Знаючи цю специфіку, можна легко засвоїти різноманіття прийомів творення текстів у конкретиці різноманіття їхніх типологічних ознак. Виходячи з характеру інформації, її цільового призначення та читацької (слухацької) аудиторії, розглянемо особливості створення для публічного виголошення чи друку текстів за такими видами видань: наукові, науково-популярні, довідкові, навчальні (М. Тимошик).

Завдання 3. Відредагуйте науковий текст.

Темп генерації знань став настільки високим, що випускник вищого навчального закладу тільки тоді зможе творчо підійти до розробки сучасних наукових концепцій, коли безпосередньо бере участь у їхній розробці. Принцип сполучення наукової праці з навчанням стає діючим фактором формування фахівця. Участь студентів у науковій праці, уведення дослідницьких елементів у різні форми навчальних занять є ефективним засобом подолання відомого протиріччя між масовим характером підготовки у ЗВО і потребами розвитку в кожного студента самостійності й ініціативи.

Прищеплення студентам цих багато в чому нетрадиційних і складних умінь та навичок вимагає повного перегляду системи підготовки майбутніх фахівців, що має торкнутися усіх сторін навчально-виховного процесу.

Завдання 4. Проаналізуйте анотації до книг. Яка з них є неповною? Чому?

1. Культура слова: Мовностилістичні поради — книжка, присвячена чистоті української мови. Автор: Пономарів Олександр Данилович.

У посібнику даються поради щодо вибору слів, вимовних, наголосових та морфологічних варіантів, синтаксичних конструкцій для найкращого висловлення думки в різних стилях української літературної мови. Рекомендації автора ґрунтуються на мовному досвіді українського народу, відбитому в творах класичного та сучасного письменства.

2. Коваль А. П. Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові. К.: Либідь, 2001. 312 с.

Крилаті вислови у цьому виданні подаються не в алфавітному порядку, а в такій послідовності, в якій вони вжиті у Біблії, так що читач матиме змогу уявити, як побудовано Біблію, яким є зміст і стиль викладу кожної частини. У висловах фіксуються зміни у змісті й формі, які відбулися за час їх

існування в українській мові; усі наявні значення висловів ілюструються цитатами з творів українських письменників.

Завдання 5. Скласти список лексикографічних джерел (не менше 10 найменувань) до кваліфікаційної роботи зі своєї галузі наук. (використати на допомогу «Лексикографічний практикум І. Ціхоцький, О.Левчук).

Завдання 6. Укладіть словникові статті до п'яти термінів відповідно до вашого напрямку навчання.

Завдання 7. Охарактеризуйте структуру одного зі словників (довідників, енциклопедій) відповідно до вашого напрямку підготовки за наданою схемою.

1. Повна назва словника (довідника, енциклопедії).
2. Прізвища й ініціали укладачів; кількість слів; місто й рік видання.
3. Структура словника (довідника, енциклопедії).
4. Функціональне призначення словника (довідника, енциклопедії).

Рекомендована література:

Базова: [1, 4, 7, 9];

Допоміжна: [2, 5, 9, 13, 18];

Словники: [2, 4, 6];

Інформаційні ресурси: [7, 13, 14].

Тема 4. Структурні елементи наукового тексту. Наукові тези та наукова стаття, вимоги до їх написання.

План:

1. Композиція писемного наукового тексту.
2. Лексика наукового стилю.
3. Наукова термінологія.
4. Фразеологізована термінологія і кліше.
5. Синтаксис наукового мовлення.
6. Граматико-морфологічні особливості наукової мови.

1. Опрацювати теоретичний матеріал до теми.

2. Дати відповіді на запитання:

Питання для обговорення

1. Охарактеризуйте ознаки наукового тексту.
2. Що означає вислів «Кожний науковий текст індивідуальний»?
3. Яка основна одиниця наукового тексту?
4. З'ясуйте різновиди наукових текстів відповідно до функціонального призначення. Розкрийте суть кожного з них.
5. Окресліть умови успішного сприймання, усвідомлення і розуміння наукового тексту.
6. Охарактеризуйте різновиди плану наукового тексту.
7. Що таке наукова стаття? Структурні елементи тексту наукової статті.
8. У чому суть анотації і яка її структура?
9. Чим різняться реферат і тези?
10. Які скорочення слів можуть використовувати в науковому мовленні?

3. Виконати завдання.

Завдання 1. Поставте слова в родовому відмінку однини, відкоментуйте вживання закінчень.

Бакалавр, деканат, факультет, інструмент, відсоток, будинок, епізод, графік, синтаксис, секретар, доповідач, абітурієнт, магістрант, аспірант, зиск, практикум, засіб, метод, аргумент, відбиток.

Завдання 2. Визначте загальний смисл тексту, виділіть його смислові частини, ключові слова, терміни, морфологічні і синтаксичні засоби.

Викладачеві вищого навчального закладу, незалежно від його посади чи наукового звання, весь час доводиться мати справу зі створенням власних текстів. Це і читання та поцінування значної кількості текстів своїх колег, а також аспірантів, студентів. Це передусім наукові статті, лекції, навчально-методичні комплекси, навчальні підручники і посібники. Сюди ж відносимо різні кваліфікаційні роботи студентів, дисертації аспірантів, докторантів тощо. Такі тексти мають різне цільове призначення, різну знакову природу й характер інформації, а отже, і свою специфіку щодо структурної і змістової побудови. Знаючи цю специфіку, можна легко засвоїти різноманіття прийомів творення текстів у конкретиці різноманіття їхніх типологічних ознак. Виходячи з характеру інформації, її цільового призначення та читацької (слухацької) аудиторії, розглянемо особливості створення для публічного виголошення чи друку текстів за такими видами видань: наукові, науково-популярні, довідкові, навчальні (М. Тимошик).

Завдання 3. Відредагуйте науковий текст.

Темп генерації знань став настільки високим, що випускник вищого навчального закладу тільки тоді зможе творчо підійти до розробки сучасних наукових концепцій, коли безпосередньо бере участь у їхній розробці. Принцип сполучення наукової праці з навчанням стає діючим фактором формування фахівця. Участь студентів у науковій праці, введення дослідницьких елементів у різні форми навчальних занять є ефективним засобом подолання відомого протиріччя між масовим характером підготовки у ВНЗ і потребами розвитку в кожного студента самостійності й ініціативи.

Прищеплення студентам цих багатьох в чому нетрадиційних і складних умінь та навичок вимагає повного перегляду системи підготовки майбутніх фахівців, що має торкнутися усіх сторін навчально-виховного процесу.

Завдання 4. Проаналізуйте анотації до книг. Яка з них є неповною? Чому?

1. Культура слова: Мовностилістичні поради — книжка, присвячена чистоті української мови. Автор: Пономарів Олександр Данилович.

У посібнику даються поради щодо вибору слів, вимовних, наголосових та морфологічних варіантів, синтаксичних конструкцій для найкращого висловлення думки в різних стилях української літературної мови. Рекомендації автора ґрунтуються на мовному досвіді українського народу, відбитому в творах класичного та сучасного письменства.

2. Коваль А. П. Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові. К.: Либідь, 2001. 312 с.

Крилаті вислови у цьому виданні подаються не в алфавітному порядку, а в такій послідовності, в якій вони вжиті у Біблії, так що читач матиме змогу уявити, як побудовано Біблію, яким є зміст і стиль викладу кожної частини. У висловах фіксуються зміни у змісті й формі, які відбулися за час їх існування в українській мові; усі наявні значення висловів ілюструються цитатами з творів українських письменників.

Для широкого кола читачів, не байдужих до мовного багатства.

Завдання 5. Ознайомтеся з уривками рецензій на дисертації. З'ясуйте, які мовні кліше використовують автори і з якою метою. Відредагуйте текст.

...Я ознайомився з рукописом, який викликав дуже багато зауважень, і дійшов висновку, що автор не володіє математичним апаратом, яким оперує, не володіє фактичним матеріалом, безпідставно маніпулює даними, а результати не обґрунтовані ні теоретично, ні експериментально ...

У багатьох випадках не можна зрозуміти, до яких результатів автор має безпосереднє відношення, а які запозичені з літературних джерел.

Здобувач не володіє фактичним матеріалом, яким оперує...

У тексті наявні численні мовні помилки, наприклад: приймав участь (правильно — брав участь), наступне (таке), з ціллю (з метою), вносить... внесок (є внеском).

...Крім інших позитивних характеристик дисертації звертається особлива увага на науковий аналіз автором процесу становлення й розвитку літературної освіти школярів в Україні у 1918—1938 роках, об'єктивну оцінку її ролі й ваги з погляду сьогодення, що сприятиме використанню історико-педагогічного досвіду нашого народу в сучасних умовах.

Завдання 6. Зробити морфолого-стилістичний аналіз текстів:

Примітка: Розкрити особливості лексики та фразеології, морфології, синтаксису у відповідності до стилістики української наукової мови. Визначити типи текстів і охарактеризувати їх:

Текст №1. *Основоположним принципом будь-якого наукового дослідження вважають методологічний принцип об'єктивності. Він виражається у всебічному врахуванні факторів, які зумовлюють те чи інше явище, умов, в яких ті розвиваються, адекватності дослідницьких підходів і засобів, які дають можливість одержати справжні знання про об'єкт, передбачають виключення суб'єктивізму, однобічності й упередженості в підборі й оцінці фактів (С. Гончаренко).*

Текст №2. *Вираз «некомфортабельність» наукової роботи у застосуванні до занять математикою належить відомому сучасному математику Куранту. Ним він пояснював, чому математики у величезній більшості випадків рано закінчують свою власну творчу роботу: вони не витримують постійної внутрішньої напруги. Так звана спокійна наукова робота, якщо тільки йдеться про справжню наукову роботу, є міфом (С. Гончаренко).*

Текст №3: Справді, якщо бодай побіжно ознайомимося зі змістом психопедагогіки Е. Стоунса, то переконаємося, що врешті-решт ми маємо людську педагогіку, де чітко окреслені два суб'єкти педагогічної дії, завдання й цілі їхньої спільної праці, засоби досягнення цілей, мотивації їхньої праці й ін. Маємо вступ і 18 розділів (без поділу на підрозділи). Звернемо увагу на назви: *Ті, хто навчаються, учителі, психологи; Учіння. Основи; Мова й учіння людини; Думка, мовленнєве спілкування, дія; Мовленнєве спілкування вчителя; Типи мовленнєвого спілкування; Завдання учіння; Аналіз учіння; Навчання поняттю; Навчання психомоторним навикам; Навчання вирішенню проблем; Закріплення учіння; Структура навиків учіння; Програмоване учіння; Оцінка учіння й навчання; Розроблення тесту; Чи потрібні виміри?; Навчання учінню.*

Перед нами розгорнута програма підготовки вчителя до педагогічної дії зі значної кількості питань із проблем учіння й виховання. Ця програма називається педагогічною майстерністю (І.Зязюн).

Текст № 4: Фундаментальною основою дослідження слугують роботи, в яких обґрунтовано: сутність і зміст професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема в умовах вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації економічного профілю (В. Анненков, Р.Бужикова, В. Крижанівська, М.Левочко, А. Нісімчук та ін.);– особливості формування професійного мовлення фахівців аграрного (Л. Барановська, В. Михайлюк), технічного (В. Момот), медичного (М.Лісовий, С. Поплавська, Н.Шигонська), економічного профілю (В.Борисенко, Т. Ганніченко, Т.Іванчикова, Г. Копил, Н. Костриця, Т.Черкашина) (В.Гордієнко).

Текст № 5: Методологічні принципи визначення та відбору поняттєво-термінологічного апарату дослідження дозволили класифікувати поняття в 4 групи, як це показано на рис. 1.1.

Виділимо поняття, які увійшли до складу кожної групи (І.Соколова).

Текст № 6: Як засвідчили результати констатувального зрізу, студентів із високим рівнем сформованості дискурсивної компетенції не було ні в контрольній (далі – КГ), ні в експериментальній (далі – ЕГ) групах.

На достатньому рівні перебувало 12% респондентів КГ і 16% ЕГ, що продемонстрували належне володіння термінологічною базою теорії дискурсу й елементами дискурсивного аналізу тексту (О.Кучерява).

Завдання 2. Дотримуємося мовних норм. Зокрема, розмежовуємо значення слів.

Виділені слова ввести в науковий текст і пояснити їх значення.

здібний – „який має природні здібності; обдарований” і **здатний** – „який має можливість, силу, певні дані щось зробити; спроможний”. Слово **зумовлювати** означає бути причиною чогось, приводити до чогось, викликати щось; будучи умовою існування, розвитку, формування чогось, визначати його характер, якість, специфіку та ін., слово **обумовлювати** – ставити в залежність від певних умов, обставин; визначати умови, термін

чогось. Не варто сплутувати і слова *запитання* і *питання*. *Запитання* – це словесне звернення, яке потребує відповіді. Слово *питання* здебільшого вживають, коли йдеться про якусь проблему, справу, що потребує розв'язання або вивчення. Слово *ставлення* уживають у значенні „характер поведінки з ким-, чим-небудь”, слово *відношення* має такі значення: 1. „взаємозв'язок між предметами, явищами, величинами”, 2. „діловий лист”.

Завдання 7. Зробити лінгвістичний аналіз тексту:

ЗРАЗОК АНАЛІЗУ НАУКОВОГО ТЕКСТУ

Текст для аналізу.

Ф.Бацевич. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. К.: Видавничий центр «Академія», 2014. 344 с.

Як справедливо зазначають деякі дослідники, логіка розвитку функціональної стилістики і генеалогії привела до усвідомлення проблеми мовленнєвих жанрів як однієї з найактуальніших стилістичних проблем [Гайда, 1986; Долина, 1977; Салимовський, 1998 та ін.]. Розглядаючи питання про співвідношення МЖ (мовленнєвих жанрів) і стилю, звернімося до текстів засновника лінгвістичної генеалогії М.Бахтіна.

Уже на початку статті «Проблема мовленнєвих жанрів» автор пише про те, що «будь-який стиль нерозривно пов'язаний із висловлюванням і з типовими формами висловлювань, тобто мовленнєвими жанрами» [Бахтін, 1986, с. 253]. Але про який стиль йдеться: колективний (тобто функціональний) чи індивідуальний (ідіостиль)? У М. Бахтіна ці два типи одного поняття «стиль» чітко не розмежовані, хоча в лінгвістиці 50-х років це розмежування було вже проведено [Алпатов, 2002, с. 100]. В одному місці статті як синоніми вживаються терміни «функціональні стилі» й «жанрові стилі» [с. 254], тобто функціональні стилі стосуються висловлення (у розумінні М. Бахтіна); стиль входить як елемент у жанрову єдність висловлення. Щодо індивідуального стилю, то «не всі жанри однаково сприяють такому вираженню індивідуальності мовця в мові висловлення» [с. 245].

Найменш сприятливі умови для відображення індивідуальності в мові є в тих мовленнєвих жанрах, котрі вимагають стандартної форми, наприклад, у багатьох видах ділових документів, у військових командах, у словесних сигналах на виробництві тощо [с. 254]. При цьому «саме визначення стилю взагалі, й індивідуального стилю зокрема, вимагає глибокого вивчення як природи висловлення, так і різноманітних мовленнєвих жанрів» [с. 254]).

Аналіз:

Пропонований текст – зразок власне наукового стилю, про що свідчить:

- чітке формулювання проблеми;
- огляд наукової літератури;
- посилання на праці;
- аргументація (наведення цитат і покликань на першоджерела);
- коментар думок інших учених;
- чітка структура тексту;
- логічність і послідовність викладу;

– точність і лаконічність викладу.

До мовних особливостей тексту належать:

- відсутність (або наявність) емоційної лексики;
- відсутність (або наявність) слів у переносному значенні;
- наявність (або відсутність) слів-термінів.

Морфолого-словотвірний рівень аналізу:

Часто вживаються:

1) абстрактні віддієслівні іменники з суфіксом –ння – усвідомлення, висловлювання, розмежування, відображення.....;

2) з суфіксом –ик (а) – стилістика, лінгвістика ...;

3) відприкметникові іменники на –ість – єдність, індивідуальність...;

4) прикметники з суфіксами –альн - – індивідуальний, функціональний....

Лексично текст багатий на мовознавчі і загальнонаукові терміни – генологія, стиль, жанр, стилістика, жанрові стилі... . Достатньо вжито слів іншомовного походження – стилістика, ідфостиль, генеалогія, елемент тощо.

Морфологічний рівень:

Виявлено широке функціонування різних частин мови:

– іменники з абстрактним значенням – розвиток, жанр, стиль...;

– відіменникові прикметники – жанровий, індивідуальний, колективний, мовленнєвий ...;

– дієслова та дієслівні форми – розглядаючи, звернімося, йдеться, проведено, розмежовані, вживаються ...;

– прислівники – справедливо, нерозривно, зокрема...;

– неозначені або вказівні займенники – деякі, будь-який, такий, сам....

Автор використовує коректну форму дієслів: звернімося, йдеться, проведено, які передають хід авторської думки, але не акцентують уваги на авторському «я».

Синтаксичний рівень:

Широко використовуються складнопідрядні речення – *автор пише про те, що ...; два типи одного поняття «стиль» чітко не розмежовані, хоча в лінгвістиці ...;*

Нерідко використовуються вставні конструкції – *як справедливо зазначають деякі дослідники...;*

Використання прямої мови, що є характерною ознакою наукового стилю.

Частими є використання **однорідних членів речення** (однорідні ряди підрядних речень тощо) – ... у багатьох видах документів, у військових командах, у словесних сигналах на виробництві тощо.

Відмінними рисами публікації є фактична насиченість, інформативність: у кожному наступному реченні автор вміщує новий факт або нову думку...

Це яскравий приклад індивідуального наукового стилю автора.

Завдання 8. Доповніть таблицю мовними конструкціями певного призначення:

Стереотипні одиниці (мовні формули) для вираження певного значення (за Н Непийводою)

Мета висловлювання	Мовні конструкції
Наголосити на чомусь	Особливо важливо вказати тут на те..., розгляньмо..., розглянемо тепер приклад, перейдімо (перейдемо) до питання...
Висловити оцінку (впевненість/невпевненість-сумнів)	Очевидно ...; очевидно, що...; зрозуміло...; ясна річ...; напевне; напевно; без сумніву; безперечно; не викликає сумнівів факт; не потребує доведення; цього цілком досить, щоб довести;

	звичайно; можливо; мабуть
Пояснити, уточнити, виділити щось	Наприклад; зокрема; а саме; тільки навіть; точніше кажучи; іншими словами; причому; крім того; ось це; справа у тому; тобто; йдеться про те, що...
Узагальнити, дійти висновку	Отже; словом; зрештою; що й треба було довести; можна зробити висновок про; можна дійти висновку про те, що; є підстава стверджувати; на закінчення; на основі цього; ми переконуємося в тому, що; зі сказаного випливає; ці дані засвідчують про те, що
Розчленувати інформацію	По-перше; по-друге; отже, з одного боку; з іншого боку;
Вказати на час, послідовність	Тепер; тоді; потім; передусім; перш ніж; почнімо з того, що; ще раз повернемося; пізніше; на закінчення; на завершення...
Поєднати частини інформації	І також; при цьому; до речі; крім того; водночас; між іншим; цікаво зазначити; інакше кажучи; як було вже сказано; згідно з цим; відповідно до цього...

Теми інформаційних проєктів.

1. Поради щодо написання наукових тез.
2. Структурні елементи наукового тексту.
3. Вимоги до написання наукової статті.
4. Композиція писемного наукового тексту.

Рекомендована література:

Базова: [1, 3, 4, 7, 9];

Допоміжна: [1, 2, 4, 6, 7, 10];

Словники: [1, 3, 5];

Інформаційні ресурси: [1, 3, 5].

Тема 5. Вимоги до оформлення бібліографії; особливості роботи з лексикографічними працями фахового спрямування.

План:

1. Поняття про наукову інформацію, її види та джерела.
2. Бібліографічний пошук інформації.
3. Пошук інформації в мережі Інтернет.
4. Вимоги до оформлення літературних джерел в наукових дослідженнях.
5. Поняття про бібліографічні посилання і цитування. Основні навички роботи з науковими джерелами.

1. Опрацювати теоретичний матеріал до теми.

2. Дати відповіді на запитання:

Питання для обговорення

Запитання для контролю

1. У чому особливість пояснювального тексту. Наведіть приклади.

2. Які ознаки властиві науковому тексту змішаного типу? Доведіть це.
3. Що містить додатковий текст? Проілюструйте.
4. Охарактеризуйте термінологію як одну із специфічних ознак наукового стилю.
5. Проаналізуйте іншомовну лексику в наукових текстах.
6. Розкажіть про граматичні особливості наукових текстів:
 - морфологічні ознаки наукового стилю;
 - синтаксичні ознаки наукового стилю.
7. Проаналізуйте основні вимоги до оформлення наукового тексту:
 - зовнішні ознаки;
 - мовні формули, що супроводжують частини наукового тексту.

3. Виконати завдання.

Завдання 1. Підготуйте короткий бібліографічний огляд на одну з запропонованих тем:

1. Мати вищу освіту – престижно.
2. Фахові знання – гарант професійного успіху.

Завдання 2. Підготуйте бібліографічний огляд на одну з тем (тема добирається студентом самостійно) за фаховим спрямуванням.

Завдання 3. Складіть доповідь за однією з обраних тем. Загальним обсягом роботи 2 сторінки, разом зі списком використаних джерел.

Завдання 4. У кожній групі із п'яти словосполучень одне побудовано правильно, підкресліть його; інші відредагуйте. 1. Більша половина студентів, завтра в університеті день відчинених дверей, на чердаку світло, потолок вже побілили, мене викликають до деканату. 2. Працювали, не дивлячись на перешкоди, вільна вакансія, вакантна посада, на протязі року, необхідно зняти налоги на додану вартість. 3. На протязі року була велика нагрузка, цікава брошюра, купити у розстрочку, завідувач кафедри, завідувач кафедрою.

Завдання 5. Яка з функцій наукового стилю є, на вашу думку, найважливішою? Відповідь обґрунтуйте.

Завдання 6. Виділіть ключові слова в заголовках статей. Які заголовки влучно відображають проблему дослідження, а які ні? Обґрунтуйте свою відповідь.

1. «Дидактичні та психологічні аспекти впровадження комп'ютерних технологій у освітній процес».
2. «Культура наукового мовлення».
3. «Умови формування професійної компетентності майбутніх менеджерів у процесі фахової підготовки».
5. «Етикет службового листування».

Теми інформаційних проєктів.

1. Українська мова в інтернеті.
2. Українська мова як основа професійного спілкування майбутнього фахівця.
3. Суржик як мовна проблема.
4. Запозичена лексика в українському науковому мовленні.

5. Комп'ютерний сленг як форма спілкування

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 11];

Допоміжна: [2, 7, 16, 22];

Словники: [1, 5, 8];

Інформаційні ресурси: [2, 3, 6].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 **Культура усної наукової комунікації**

Тема 6. Складники усної наукової інтеракції майбутнього фахівця.

План:

1. Спілкування і комунікація. Функції спілкування. Основні закони і стратегії спілкування.
2. Поняття наукового спілкування. Універсальні величини усного наукового спілкування.
3. Вимоги до усного наукового мовлення. Культура усного ділового спілкування.
4. Основні ознаки та особливості усного спілкування.
5. Основні види і типи професійного наукового спілкування. Індивідуальні та колективні форми фахового спілкування.

1. Опрацювати теоретичний матеріал до теми.

2. Дати відповіді на запитання:

Питання для обговорення

1. Які функції є спілкування? Назвіть основні закони і стратегії спілкування.
2. Що таке наукове спілкування?
3. Назвіть вимоги до усного наукового мовлення.
4. Назвіть основні ознаки та особливості усного спілкування.
5. Які ви знаєте види і типи професійного спілкування.
6. Назвіть індивідуальні й колективні форми фахового спілкування.
7. Які є види помилок усного наукового мовлення?

Завдання 1. Які з наведених формулювань доречно, а які недоречно використовувати під час наукового виступу? Запропонуйте, де потрібно, вдаліші конструкції.

Хочу вам розповісти про...

Тема доповіді ...

Дивіться, як це працює...

У сучасному мовознавстві багато уваги приділяють проблемі...

Об'єктом мого дослідження були...

Хотів би поділитися з вами ...

На особливу увагу заслуговує питання ...

Звертаю вашу увагу на те, що ...
Передусім варто зазначити...
Це всім відомо. Ви ще не знаєте ...
Думаю, на цьому немає потреби зупинятися...
А тепер хочу наголосити на...
Водночас варто відзначити ...
Це чудово ілюструють такі приклади...
Не можна не погодитися...
Навіть не знаю, як це пояснити.
Мої спостереження підтверджує Вихованець...
Таку саму думку знаходимо в Вихованця...
Насамкінець зауважимо...

У результаті виконаного дослідження з'ясовано/ установалено/ доведено
Завдання 2. Поставте наголос в наведених словах.

Одинадцять, принести, заголовок, чотирнадцять, середина, зокрема, водночас, насамкінець, також, задали параметри, частки, дискурс, форзац, черговий, фаховий, навести приклад, алфавіт, подання, читання, добуток, новий підхід, показник, асиметрія, наскрізний, також, разом, алфавіт, догмат.

Завдання 3. Запишіть словосполучення у формі кличного відмінка.
Шановний голова засідання; пан професор; шановний рецензент; мій колега; вельмишановний автор, шановна студентська аудиторія, пан ректор, пані Наталія, панна Олена, пан дописувач, високоповажане журі, шановна редколегія, пані Ольга, висококваліфікована комісія, Ксенія Федорівна, Михайло Петрович, Анатолій Панасович, Каленик Федорович, Флорій Сергійович, Іван Олексійович, Оксана Іванівна, Олександр Дмитрович, Дмитро Віталійович, Олесь Григорович, Микола Степанович, майбутній фахівець, майбутній магістр, юна першокурсниця, майбутній вчитель, шановна мовознавиця, пан куратор, пан адміністратор, шановне товариство, пані й пани.

Завдання 4. Замініть подані далі словосполучення словом, або словосполученням із меншою кількістю одиниць. Запам'ятайте відповідники.

Приклад: у більшості випадків – здебільшого.

Вводити в дію; з метою сприяння; надавати допомогу; позиція, яку вони займали по відношенню до; приймати рішення; кожного разу; як тільки; до цих пір (до цього часу); до тих пір, поки; в минулому році; в позаминулому році; по обидві сторони; через деякий час; в іншому місці, що є сили; більш висока; з тих пір; з яких пір; до цієї пори; з цього часу; в усі сторони; замість цього; не вистачати; приходити до свідомості; у першу чергу; в більшості випадків; знайти порозуміння; як правило; зробити неможливим; зробити можливим.

Відповідники: щораз, щойно, досі, доки (допоки), торік, позаторік, обабіч, згодом, деінде, щосили (чимдуж, щодуху), вища, відтоді, відколи, дотепер, відтепер, навсібіч, натомість, бракувати, опритомніти (отямитись),

насамперед (передусім), здебільшого, порозумітися, зазвичай, впроваджувати, щоб сприяти, допомагати, позиція щодо, вирішувати, унеможливити, уможливити.

Завдання 5. Наведіть приклади мовних і мовленнєвих одиниць, які відображають індивідуальність науковця. Які інтонаційні елементи маркують індивідуальний інтонаційний стиль. Свої міркування запишіть.

Завдання 6. Наведіть фрази та прийоми активізації уваги слухачів.

Завдання 7. Запишіть 5 (цінних на ваш погляд) порад для ораторів, попередньо опрацювавши додаткові джерела.

Рекомендована література:

Базова: [4, 9, 10];

Допоміжна: [3, 4, 10, 14];

Словники: [5, 8];

Інформаційні ресурси: [4, 5, 7, 15].

Тема 7. Види усної наукової комунікації (виступ, доповідь, промова, повідомлення, комп'ютерна презентація).

План:

1. Форми колективного обговорення проблем: наради, збори, перемовини, дискусії.
2. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки. Мовні засоби наукового стилю.
3. Тематичні виписки. План: основні види, структура. Тези
4. Оформлення результатів наукової діяльності: план, тези, конспект, реферат, наукова стаття, рецензія, відгук.
5. Основні правила бібліографічного опису джерел, оформлювання покликань.

1. Опрацювати теоретичний матеріал до теми.

2. Дати відповіді на запитання:

Питання для обговорення

1. Яке значення тези в публічному виступі?
2. Що таке аргумент?
3. Який аргумент побудований на взаємозалежності причини й наслідку?
4. Які переваги психологічних доказів?
5. Назвіть логічні методи аргументації.
6. Що таке риторичні методи аргументації?
7. Що розуміють під психологічними методами аргументації?
8. Назвіть причини логічних помилок у публічних виступах.
9. За якими стандартами оформлюється бібліографічний опис?

3. Виконати завдання.

1. Зредагуйте й визначте вид помилок.

Ідентичне рішення було ухвалене студентами другого курсу. Ви б не могли пояснити ваші переваги з цього питання? Важлива кожна хвилина часу. Кардинальний пункт розбіжностей між учасниками дискусії шляхом компромісу був зведений нанівець. Змагання запропановані на квітень місяць. Вони ніяк не могли досягнути консенсусу з цього питання. У цьому перформансі брало участь чимало відомих акторів. Товарні біржі були сформовані у формі акціонерних товариств. Після першого дебюту в одному відомому фільмі молодій акторці почали пропонувати зніматися за кордоном. Преса високо позитивно оцінює результати виборів. Зважаючи на знахідки, які вони знайшли, вже є вагомі докази на користь цієї гіпотези. На науковому семінарі автор виклав головну суть цієї книги. Потрібно дотримуватись обіцянки. Але, на жаль, у психолого-педагогічній літературі нема однозначного визначення поняття соціокультурної компетентності. Таким чином, проаналізувавши все вищесказане, ми можемо зробити висновок, що науковці переконані в позитивному впливі... Саме тому при вивченні іноземної мови слід подбати про... На заняттях з іноземної мови слід давати перевагу роботі в малих групах... Вищевикладене дозволяє дійти висновку, що однією з головних задач вивчення іноземної мови у вузах має стати формування соціокультурної компетентності, яке допоможе майбутнім фахівцям зайняти у суспільстві те місце, яке б найповніше відповідало їх потребам та можливостям. Проблемою невербальної комунікації займались вітчизняні та зарубіжні вчені... У сучасній лінгвістиці питання онтогенезу та розвитку і становлення дитячого мовлення на різних етапах формування особистості є край актуальним... Більшість мовознавців уникають розгляду критеріїв літературної норми...

Завдання 2. Ознайомтесь із бібліографічним списком словників лінгвістичних термінів. Переоформте список відповідно до вимог ДСТУ 2015. Поповніть список електронними версіями словників.

Література

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник / Ф. С. Бацевич. – К.: Видавничий центр «Академія», - 2004. – 344 с.
2. Єщенко Т.А. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посіб. / Т. А. Єщенко. – К. ВЦ «Академія», - 2009. – 264 с.
3. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: навч. посіб. / Г. С. Онуфрієнко. – К.: Центр навчальної літератури, - 2006. – 312 с.
4. Семенов О.М. Культура наукової української мови: навч. посіб. / О. М. Семенов. – К. ВЦ «Академія», - 2010. – 216 с.
5. Єрмоленко С. Я. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко – К.: Либідь, 2001. – 224 с.
6. Словник-довідник з методики викладання української мови Кочан С.І. / І. Н. Кочан., Н. М. Захлопана– Львів: Видавн. центр львівськ.нац. університету, - 2002. – 249 с.

Завдання 3. Складіть тезисний до статті з певної галузі наук (за вибором студента).

Завдання 4. Опрацюйте (за потреби законспектуйте) текст наукової статті (Омельчук С. Українська лінгводидактична термінологія з погляду нормативності. Українська мова. 2015. № 1. С. 50–59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrm_2015_1_5). Які корективи доцільно внести у зміст статті відповідно до змін в Українському правописі 2019?

Завдання 5. Поясніть значення терміноелементів *ультра-, мульти-, мілі-, де-, дез-, бі-, авто-, анти-, гіпер-, інтер-, мета-, моно-, нео-, пост-, прото-, превдо-, полі-, суб-, екстра-, інтра*. Доберіть приклади філологічних термінів, до складу яких входять інтернаціональні словотворчі елементи.

Завдання 6. Поясніть, як ви розумієте поняття “некоректне цитування” з наукових джерел та як запобігти цьому авторові наукової роботи.

Завдання 7. Підготуйте тези доповіді з теми: «Види помилок у науковому усному мовленні під час захисту кваліфікаційних робіт здобувачами вищої освіти».

Рекомендована література:

Базова: [3, 4, 7, 9, 10];

Допоміжна: [3, 4, 6, 10, 12, 14];

Словники: [5, 8];

Інформаційні ресурси: [4, 5, 7, 15].

Тема 8. Лексико-фразеологічні та граматико-синтаксичні особливості усного й писемного наукового мовлення (4 год).

План:

1. Орфоепічні норми у професійному науковому спілкуванні. Поняття милозвучності. Засоби милозвучності.
2. Акцентуаційні норми у професійному науковому спілкуванні. Нормативність у галузі літературного наголошування слів.
3. Слова, у наголошуванні яких найчастіше трапляються помилки.
4. Смыслорозрізнявальна роль наголосу. Зіставне наголошування слів української і російської мови.
5. Мовно-стилістичні особливості оформлення наукового тексту. Аналіз помилок, властивих науковим текстам.
6. Морфологічні норми сучасної української мови. Особливості вживання граматичних форм прикметників (ступені порівняння якісних прикметників; утворення і правопис відносних прикметників; заміна присвійних прикметників іменниковими конструкціями у наукових текстах) та займенників у професійному спілкуванні.
7. Вживання власних назв у текстах документів.
8. Синтаксичні особливості наукового мовлення. Вимоги до вживання словосполучень та речень в офіційно-діловому та науковому стилях. Змістові й структурні чинники узгодження присудка з підметом у текстах ділових документів. Складні випадки керування.

1. Опрацювати теоретичний матеріал до теми.

2. Дати відповіді на запитання:

Питання для обговорення

1. Що таке орфографічні норми? Назвіть засоби милозвучності.
2. Які є загальні правила наголошування слів? Назвіть акцентуаційні норми у професійному науковому мовленні.
3. Які мовно-стилістичні особливості оформлення наукового тексту?
4. Які мовні норми ви знаєте? Назвіть морфологічні норми сучасної української мови.
5. Назвіть правила вживання власних назв у текстах документів.
6. Які синтаксичні особливості наукового мовлення. Назвіть випадки порушення синтаксичних норм.
7. Зазначте правила узгодження підмета з присудком, складні випадки керування.

3. Виконати завдання.

Завдання 1. Складіть план до поданого тексту.

Наукова доповідь – це жанр наукового стилю, який припускає розгорнуте повідомлення на спеціальну тему на засіданні наукового товариства. Наукову доповідь (текст може бути викладений до 20 сторінок) пропонують для пленарних засідань. Науковий виступ (4- 7 сторінок) готується на секційні засідання наукового заходу. Участь у таких заходах слугує гарною перевіркою професійної мовнокомунікативної, стилістичної компетенцій дослідників. Наукова доповідь і виступ, як зазначають українські лінгвостилісти Л. Мацько і Л. Кравець, повинні відповідати таким основним критеріям: правильності, відповідності мовним нормам, смислової адекватності, відповідності змісту виступу реальності, комунікативної адекватності (ефективності), відповідності досягнутих результатів поставленої мети. З-поміж принципів побудови доповіді і виступу Любов Спанатій виділяє такі, як: - принцип стислості, компактності (прагнення виразити максимальну за обсягом інформацію мінімальною кількістю усіх мовних засобів); - принцип послідовності (передбачає послідовний виклад матеріалу); - принцип цілеспрямованості (композицію слід будувати в такій послідовності: проблема – тема – теза – аргумент – мета); - принцип нарощування зусилля (темپ мовленнєвого впливу на слухачів зростає поступово шляхом наведення аргументів і фактів); - принцип результативності (виступ повинен мати висновок, певні рекомендації).

Виділяють кілька різновидів наукової доповіді: - тематична доповідь (подає розгорнутий виклад певної наукової проблеми); - інформаційна доповідь (пропонує інформацію про стан справ у відповідній галузі наукової діяльності); - звітна доповідь (узагальнює результати роботи науково-дослідних колективів). 3. Успіх наукової доповіді залежить від лінгвістичних і екстралінгвістичних факторів: стрункої логіко-композиційної побудови мовлення, доказовості, аргументованості, уміння взаємодії з аудиторією, використовувати різні прийоми прилучення й активізації уваги, високої

мовної культури доповідача, мовних (метафори, тропи, фігури, фразеологізми, приказки) і позамовних (поза, манери, жести, міміка) засобів виразності, техніки мовлення. Учені виокремили спеціальні прийоми привернення й утримання уваги слухачів: прийом співучасті – використання дієслів першої особи множини (зазначимо, зупинимося на таких аспектах); прийом навіювання (апелювання до спільності професійних, соціальних інтересів); прийом текстового очікування (подається спочатку факт, а відтак його пояснення); прийом психологічної паузи (5-7 секунд) між блоками наукової інформації; прийом парадоксальної ситуації - одна подія розглядається з різних боків; прийом постановки проблемного питання (формулювання на початку виступу (доповіді) проблемного запитання і пошук відповіді на нього впродовж виступу спільними зусиллями зі слухачами); прийом використання фактичного матеріалу, засобів наочності, прикладів (залучення статистичних даних, таблиць, графіків, наведення прикладів-ілюстрацій з метою поглиблення уяви слухачів і глядачів про предмет наукового діалогу). Важливу роль відіграє різноманітність тональних рисунків, чистота і ясність тембру, гнучкість, рухомість, адаптивність, емоційна насиченість фрази і сугестивність. Чітка вимова слів указує на внутрішню дисципліну, нечітка, "розпливчата" - свідчить про невпевненість оратора; занадто голосне і квапливе мовлення створює враження нав'язування позиції, дуже тихе й уповільнене - заважає сприйняттю смислу тексту.

Найкращою позою для виголошення промови є невимушена постава з трохи піднятою головою й розправленими плечима. Якщо з'являється відчуття втрати уваги слухачів, варто змінити темп мовлення, навести яскравий приклад. Однак не бажано привертати увагу незвичайною манерою говорити, особливими жестами, мімікою чи екстравагантним одягом. Зловживати увагою також недоцільно. Виступ має тривати чітко визначений час (за 10 хвилин можна прочитати матеріал, розміщений на 4 сторінках машинописного тексту через два інтервали), або на одну-дві хвилини менше (не більше!) за регламентований. Досвідчені лектори виділяють такі мовні недоліки усного наукового мовлення: вживання слова у невластивому йому значенні; нерозрізнення відтінків значень синонімів (знаменитий - відомий – великий - видатний); порушення лексичної або граматичної поєднуваності (відігравати роль, завдяки старанням); змішування паронімів (тема і тематика, діалектний і діалектичний, ефектний і ефективний); плеоназм, тавтологія, надлишковість (значить, так сказати, власне кажучи, розумієте); заповнювачі пауз («ну», «ось», "от", "значить", "так сказати" тощо); вживання штампів і шаблонів, канцеляризмів (на сьогоднішній день); уживання слів іншого стилістичного забарвлення; використання жаргонізмів, діалектних або просторічних слів; неправильний порядок слів, багатослівність; зловживання іноземною термінологією і поняттями, що ускладнюють сприйняття головної думки; складних речень, у яких кількість

слів перевищує 14-15 (такі фрази не сприймаються, а зміст губиться за складністю граматичної конструкції).

Отже, є потреба читати доповідь вголос, уявляючи аудиторію. Це дає можливість відчувати, що в тексті звучить непереконливо, незрозуміло, де необхідно внести зміни. Мовленнєва практика свідчить: важливо не лише готувати виступи, а й слухати наукові доповіді. При аудіюванні доповіді необхідно визначити в ній головне за зміною інтонації, темпу, голосу, паузами, які завжди передують висновкам, риторичними і проблемними питаннями; усвідомити зміст почутого, максимально лаконізувати інформацію, але без втрати головного і цінного в ній; відкидати другорядне, надлишкове та ін. У наукових джерелах добре описано і особливості культури аудіювання доповіді. Розглянемо деякі з порад. Сприймаючи на слух наукову інформацію, намагаємося: - визначити в ній головне за зміною інтонації, темпу, голосу, за паузами, які завжди передують висновкам, за риторичними і проблемними запитаннями; - переробити зміст почутого, максимально лаконізувати інформацію, але без втрати головного і цінного в ній; - відкидати неголовне, надлишкове; уникати фраз, що дублюються; - переконструювати речення.

Отже, підготовка, тренування, впевненість, зміна інтонації, темпу мовлення, тембру голосу, паузи – усе це буде «живим» тільки тоді, коли означена проблема дійсно хвилює вас.

Завдання 2. Окресліть поняття ораторської (риторичної компетенції). Схарактеризуйте публічний виступ як засіб професійної комунікації.

Завдання 3. Підберіть наукову статтю за Вашим фахом і складіть до неї анотацію.

Завдання 4. Відредагуйте словосполучення, дотримуючись правил керування сучасної української мови.

Повідомити дописувачів, речення довше словосполучення, виконано згідно вимог керівника, виконано у відповідності до мети роботи, змінився у результаті фонетичних процесів, дорівнює 10 відсотків, навчатися письму, оволодіти граматику української мови, нехтуємо цю похибку, наголосив цінність результатів дослідження, досягти високі результати, стаття важливіше реферату, розмовляв з двадцяти учасниками, зафіксовано у сто двадцяти джерелах, бракує дев'яносто двох сторінок, у роботі сто двадцять чотири сторінок, розіслав запрошення п'ятсот сорок двом учасникам конференції, рецензія про автореферат, відгук на монографію, висновок менше вступу, анотація на статтю, більш точніше визначення; більше всього, це залишок давньої форми; мною доведено протилежне; прочитати більше двісті тридцяти сторінок; у статті аналізується проблема транспозиції; вибірка охопила близько п'ятсот п'ятдесят слововживань; матеріалом дослідження послуговували півтора тисяч фразеологізмів; цей розділ більш продуманіший; анкетування дві тисячі двох студентів; у тисячу дев'ятисот шести десятому році, півтора мільйони гривнів; складає 80%; дякуючи категорії відмінка.

Завдання 5. Поставте наголос в наведених словах.

Одинадцять, принести, заголовок, чотирнадцять, середина, зокрема, водночас, насамкінець, також, задали параметри, частки, дискурс, форзац, черговий, фаховий, навести приклад, алфавіт, подання, читання, добуток, новий підхід, показник, асиметрія, наскрізний, також, разом, алфавіт, догмат, разом.

Завдання 6. Запишіть словосполучення у формі кличного відмінка.

Шановний голова засідання; пан професор; шановний рецензент; мій колега; вельмишановний автор, шановна студентська аудиторія, пан ректор, пані Наталія, панна Олена, пан дописувач, високоповажане журі, шановна редколегія, пані Ольга, висококваліфікована комісія, Ксенія Федорівна, Михайло Петрович, Анатолій Панасович, Каленик Федорович, Флорій Сергійович, Іван Олексійович, Оксана Іванівна, Олександр Дмитрович, Дмитро Віталійович, Олесь Григорович, Микола Степанович, майбутній фахівець, майбутній магістр, юна першокурсниця, майбутній вчитель, шановна мовознавиця, пан куратор, пан адміністратор, шановне товариство, пані й пани.

Завдання 7. Схарактеризуйте наукову статтю як жанр наукового стилю.

Назвіть її основні структурні компоненти, визначте їхню змістову специфіку.

Завдання 8. Наведіть 6 прикладів метатекстових зворотів, які доречні в наукових статтях для виділення важливих міркувань автора.

Завдання 9. Підберіть до наведених іншомовних термінів питомі синоніми.

Асиміляція, екзамен, оптимізація, диференціація, пролонгація, дефініція, класифікація, комунікативний партнер.

Завдання 10. Зредагуйте речення.

Перш за все слід відзначити, що терміни відносяться до функціонально обмеженої лексики. Завдяки допущеним у рукописі помилкам редакція не може прийняти його до друку і рекомендує авторові у дальнішому більш ретельніше редагувати свої твори. Як вірно зазначає Арнольд І.В., найбільш кидається в очі, але не єдиною особливістю цього стилю є використання спеціальної термінології.

Рекомендована література:

Базова: [1, 7, 11];

Допоміжна: [1, 2, 8, 13, 20, 21, 23, 24];

Словники: [3, 5, 6, 8];

Інформаційні ресурси: [1, 9, 13, 14, 15].

Тема 9. Підготовка й етапи виконання наукових проєктів з фаху.

План:

1. Ораторська (риторична) компетенція фахівця.
2. Публічний виступ як засіб комунікації переконання. Комунікативні вимоги до мовної поведінки під час публічного виступу.
3. Види і жанри публічних виступів: доповідь, промова, презентація, лекція.
4. Мистецтво аргументації: техніка і тактика. Мовні засоби переконування.
5. Культура сприймання публічного виступу. Уміння ставити запитання, уміння слухати.
6. Методика підготовки студентських кваліфікаційних робіт.

1. Опрацювати теоретичний матеріал до теми.

2. Дати відповіді на запитання:

Питання для обговорення

1. Що таке ораторська компетенція фахівця?
2. Яка специфіка усного наукового мовлення?
3. Назвіть комунікативні вимоги до мовної поведінки під час публічного виступу.
4. Що таке мистецтво аргументації?
5. Назвіть етапи підготовки студентських кваліфікаційних робіт.

3. Виконати завдання.

Завдання 1. Окресліть поняття публічного виступу як засобу комунікації переконань. Схарактеризуйте види і жанри публічних виступів.

Завдання 2. Назвіть основні принципи створення презентації наукового дослідження.

Завдання 3. Напишіть план до інформаційного реферату за Вашим фахом.

Завдання 4. Зредагуйте щодо наукового контексту подані конструкції.

1. Усі ділянки науки й техніки.
2. Зробити наступні висновки.
3. Нами було проаналізовано літературу.
4. Особливу увагу нами приділено.
5. Мовознавцями визначено.
6. Явище полісемії науковцями кваліфіковано.
7. Нами доповнено поняття.
8. У сучасному житті по-новому досліджуються.
9. У сучасних монографічних дослідженнях терміни визначаються.
10. Навчання мовам.
11. Мислительні процеси.
12. Понятійний апарат.
13. Характерологічні особливості.
14. Та чи інша властивість.
15. Категоріальне значення слова. По забезпеченню процесу.
16. Виходячи з мети об'єкту й предмету дослідження.
17. Аналіз структурних моделей терміну.
18. Дослідження стилістичного компоненту.
19. Інтернет-ресурси.
20. З огляду на вищесказане.
21. На основі вищезазначеного.

Завдання 5. Підготуйте презентацію на тему «Методика підготовки студентських кваліфікаційних робіт» (обсяг 12 – 15 слайдів).

Рекомендована література:

Базова: [2, 3, 4, 7, 11];

Допоміжна: [1, 2, 4, 5, 15, 17, 19, 22];

Словники: [5, 6, 7];

Інформаційні ресурси: [1, 3, 8, 14].

Тема 10. Академічна доброчесність та основи академічного письма.

План:

- 1 Академічна доброчесність. Кодекси честі.
2. Інтелектуальна власність. Плагіат як форма академічного шахрайства.
3. Засоби боротьби з використанням плагіату у вищих навчальних закладах.
4. Вияв рівнів мовної культури науковця. Етикет публічного захисту наукової роботи.
5. Бібліографічні посилання і цитування. Робота з науковими джерелами.
6. Шляхи визначення плагіату. Перефразування.

1. Опрацювати теоретичний матеріал до теми.

2. Дати відповіді на запитання:

Питання для обговорення

1. Що таке академічна доброчесність?
2. Охарактеризуйте поняття плагіату як академічного шахрайства.
3. Назвіть вияви боротьби з використанням плагіату у вищих навчальних засобах.
4. Що таке етикет публічного захисту наукової роботи?
5. Назвіть правила роботи з науковими джерелами.
6. За якими правилами складаємо список наукових джерел?
7. Що таке перефразування?

3. Виконати завдання.

Завдання 1. Підготуйте короткий виступ (*на 1 сторінку*) з теми вашої майбутньої кваліфікаційної роботи (скористайтеся уже написаними тезами). Введіть в неї приклади та покликання на праці інших дослідників.

Завдання 2. Охарактеризуйте питання академічної доброчесності.

Завдання 3. Підготуйте план виступу на одну з тем, поданих нижче. Назвіть етапи підготовки виступу, опишіть аудиторію, перед якою ви хотіли б виступити з цією промовою **Теми виступу:**

1. Моя майбутня професія.
2. «Ніхто не робиться майстром, не тренуючись в майстерності» (Ян Амос Коменський);

Завдання 4. Напишіть, які програмні забезпечення вам відомі на виявлення плагіату. Дайте відповідь на запитання: *Чому потрібно дотримуватися правил академічної доброчесності?*

Завдання 5. Прослухайте публічні виступи на You tube (переглянути запропоновані або на власний вибір). Проаналізуйте один із них за схемою, скориставшись пам'яткою «Схема аналізу публічного виступу».

Публічні виступи на You tube:

Промова випускниці НаУКМА Марії Берлінської на конвокації. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=u2fe4OQGM4I>

Промова Стіва Джобса перед випускниками Стенфордського університету. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8DtOXHd4p5E>

Промова у Стокгольмі. Жак Фреско URL: <https://www.youtube.com/watch?v=fUImsweUSCE>

Пам'ятка «Схема аналізу публічного виступу» (за Семеног О.М., Рудь О.М.)

I. Загальна характеристика. Жанр, автор, комунікативна ситуація, тема, мета, партнери з комунікативної діяльності (слухачі, опоненти, партнери).

II. Композиція. 1. Вступна частина. Початок: природний, раптовий, ораторський, інтригуючий. Формулювання теми і завдань виступу. 2. Основна частина. Структура: ланцюгова, паралельна, змішана. Відступи. Ілюстрації. 3. Заключна частина: резюмування, заклик до дії, висновок. Риторичні прийоми кінцівки: комплімент слухачам, цитування, жарт та ін. 4. Співвідношення частин, зв'язок між ними.

III. Аргументація. 1. Основна теза. Додаткові тези (при їх наявності). Як висувуються тези? Стратегія і тактика ратора. 2. Логічна аргументація. Аргументи на захист власної тези, порядок їх висунення і захисту. Аргументи опонента і їх спростування. Хитрощі в логічній аргументації: підміна тези, посилення тези, зміна позиції, вимога нових аргументів і т. п. Відбір ілюстративного матеріалу (факти, статистика і т.п.). 3. Емоційні аргументи: аргументи до вигоди, аргументи до почуттів, аргументи до волі, аргументи до авторитету, аргументи до досвіду, аргументи до особистості. Демагогічні аргументи. Прийоми непрямого впливу: приватизація знань, імпліцитна інформація, маніпуляція діалектичними суперечностями, лексична інтерпретація і т. п.

IV. Правильність і виразність мовлення. 1. Нормативність, точність, чистота, помірність. 2. Виразність: ясність, стислість, багатство, логічність, емоційність, індивідуальність. Пропорційність, риторичний смак.

V. Мовні засоби риторики. 1. Орфоепія, інтонація (логічний наголос, паузи та ін.). Характер заповнення смислових пауз ("е-е", "м-м", "значить", "це саме" та ін.). Фігури повтору: звуковий, морфемний, словесний, синонімічний, морфологічний і синтаксичний повтори. Повтор з висхідною і низхідною градацією, повтор з варіюванням форми і змісту. 2. Фігури імітації: алегорія, риторичне питання, риторичний вигук, риторичний діалог та ін. 3. Тропи:

метафора, метонімія, символ, синекдоха, гіпербола, літота, порівняння, епітет, перифраза, антономазія, іронія і ін.

VI. Інценування. 1. Жестикуляція, міміка. 2. Манера одягатися і триматися. 3. Використання конспекту, технічних та інших засобів. Контакт з аудиторією, відповіді на питання, поведінка в нестандартних ситуаціях і т.п.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 5, 9];

Допоміжна: [12, 21, 22];

Словники: [1, 3, 4];

Інформаційні ресурси:[10, 11, 17].

Рекомендована література

Базова

1. Ботвина Н.В. Офіційно-діловий та науковий стилі української мови : навч. посібн. К. : АртЕк, 2020. 269 с.
2. ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання / Нац. стандарт України. Вид. офіц. [Уведено вперше; чинний від 2016-07-01]. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с. URL: https://library.snu.edu.ua/2017/dstu_8302_2015_z_vnesenimi_popravkami.pdf
3. Кацавець Р. Ділова мова за новим українським правописом : підручник. Київ : Центр навч. л-ри, 2020. 306 с.
4. Наукова комунікація як складник фахової діяльності : практикум / уклад. Л. І. Прокопенко. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2021. 99 с.
5. Положення про академічну доброчесність НАСОА: URL http://nasoa.edu.ua/wp-content/uploads/plzh/ak_dobr.pdf
6. Омельчук С. Бути чесним у науці й навчанні: експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти. Херсон, 2021. 80 с.
7. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навч. посібник з алгоритмічними приписами. 2-ге вид., переробл. і доп. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 392 с.
8. Положення про академічну доброчесність НАСОА: URL http://nasoa.edu.ua/wp-content/uploads/plzh/ak_dobr.pdf
9. Семеног О.М. Академічна культура дослідника: європейський та національний контексти: навчальний посібник. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 216 с.
10. Семеног О. М. Культура наукової української мови : навч. посібник. Київ: Академія, 2019. 216 с

11. Український правопис / НАН України, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови. К.: Наукова думка, 2019. 392 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Pra-vopys.2019/ukr.pravopys-2019.pdf>

Допоміжна

1. Академічне письмо: навч. посібник /Уклад. Ревуцька С.К., Зінченко В.М. Кривий Ріг, 2019. 130 с.
2. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навч. посібник з алгоритмічними приписами. 2-ге вид., переробл. і доп. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 392 с.
3. Голуб Н. Б. Риторика у вищій школі: Монографія. Черкаси: Брама-Україна, 2008. 400 с.
4. Гопанчук І. Г., Шашенко С. Ю. Українська мова у діловому спілкуванні: навч. посібн. для вищ. навч. закл. Київ: КНТЕУ, 2019. 170 с.
5. Городенська К. Синтаксична специфіка української наукової мови. Українська термінологія і сучасність: Зб. наук, праць. К.: КНЕУ, 2001. Вип. IV. С. 11-14.
6. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення : Ін-т укр. мови НАН України. Київ: КММ, 2014. 124 с
7. Горошкіна О.М., Шутова Л.І. Науковий текст: особливості мови та стилю : навчально-методичний посібник. Луганськ: Світанок, 2013. 138 с.
8. Діденко Н.М. Правописний практикум. Зразки тренувальних вправ. Українська мова й література в школах України. 2021, № 4. С. 44 – 48.
9. Діденко Н.М. Особливості формування лексичної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей в умовах дистанційного навчання. Перспективи та інновації науки. 2022. № 9 (14). С. 127 – 138 URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/6730>
10. Діденко Н.М. Формування риторичної компетентності майбутнього фахівця в умовах дистанційної освіти. Перспективи та інновації науки. 2022. № 10 (15) № С. 121-132. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/6731>
11. Діденко Н.М. Культура наукової мови сучасного фахівця. // *Innovations and prospects in modern science. Proceedings of the 7th International scientific and practical conference. SSPG Publish. Stockholm, Sweden. 2023. Pp. 93-96.* URL: <https://sci-conf.com.ua/vii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-innovations-and-prospects-in-modern-science-3-5-07-2023-stokgolm-shvetsiya-arhiv/>
12. Кюнцлі Р. В., Пискач О. Д., Дерпак О. В. Культура українського мовлення: курс лекцій і практичних завдань. Львів : ЛНАУ, 2020. 237 с.
13. Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців : монографія. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 2019. 356 с.

14. Ораторське мистецтво : навч. посібник для студентів вищ. навч. закл. юрид. спец. 2- ге вид. / Н. П. Осипова, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін. За ред. професора Н. П. Осипової. Харків: Одісей, 2006. 144 с.
15. Плотницька І. Ділова українська мова: навчальний посібник. Київ, Центр начальної літератури, 2019. 256 с.
16. Селігей П. Світло і тіні наукового стилю: монографія / НАН України. Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні. Київ: Києво-Могилянська академія, 2019. 627 с.
17. Сурмін Ю. Науковий текст: специфіка, підготовка та презентація: Навч.-метод. посіб. К.: НАДУ, 2008. 184 с.
18. Тарасюк І., Барабаш Г. Українське термінознавство : навчально-методичний посібник. Львів : ЛДАУ, 2020. 54 с. 8. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : навч. посібн. Львів : Знання, 2020. 291 с.
19. Татарчук І. В. Ділова українська мова: навч. посіб. для підготовки до іспитів. Київ: ЦНЛ. 2020. 156 с.
20. Типологія помилок у науковому тексті : Зб. наук. пр. ; відп. ред. Т. В. Симоненко. Черкаси : Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, 2011. 118 с.
21. Українська мова для іміджу та кар'єри / І. М. Літвінова, Т. В. Котукова. Харків, 2019. 160 с.
22. Шапран Д. П. Наукова українська мова [Текст] : метод. рекомендації до вивчення дисципліни для студ. усіх спеціальностей ден. та заочн. форм навчання / уклад. Д. П. Шапран; М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. українознавства. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2017. 73 с.
23. Якимчук М.Ю., Діденко Н.М. Практикум з української мови для слухачів підготовчих курсів НУВГП. Рівне, 2021. 61 с.
24. Якимчук М.Ю., Діденко Н.М. Модульний курс з української мови для слухачів підготовчих курсів: навчальний посібник. Рівне: НУВГП, 2021. 181 с. URL: <https://cutt.ly/jZEwStB>

Словники

1. Бук С. 3000 найчастотніших слів наукового стилю сучасної української мови / Наук. ред. Ф. С. Бацевич. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. 192 с.
2. Бибик С. П., Сюта Г. М. Словник іншомовних слів: Тлумачення, словотворення та слововживання: Близько 35 000 слів і словосполучень. Х.: Фоліо, 2006. 623 с.
3. Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ "Перун", 2003. 896 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.: Перун, 2009. 1736 с.
5. Гринчишин Д., Капелюшний А., Сербенська О., Терлак З. Словник-довідник з культури української мови. К. : Знання, 2006. 367 с.
6. Зубков М.Г. Практичний словник синонімів української мови : близько 10 000 синонімічних рядів. Х. : Весна : Співак Т.К., 2010. 560 с.

7. Селіванова О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля К., 2006. 716 с.
8. Словник української мови : [у 11-ти т.] / АН УРСР, Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні; редкол.: І.К. Білодід [та ін.]. К. : Наукова думка, 1971-1980.

Інформаційні ресурси

1. Академічне письмо та бібліографія: URL <http://bibliosynergy.ula.org.ua/index.php/proekt1>
2. Бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
3. Довідник з української мови: <http://www.ussr.to/All/tishkovets/movva.html>
4. Експресуроки української мови Авраменка О. URL: <https://ippo.kubg.edu.ua/ekspres-uroky>
5. З енциклопедії «Українська мова»: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>
6. Культура мови: URL <http://www.kultura-mowy.wikidot.c>
7. Лінгвістичний портал: www.mova.info
8. Наукова періодика України: URL : <http://www.nbu.gov.ua>
9. Нова мова: <http://www.novamova.com.ua>
10. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) - Американські Ради: URL <http://www.saiup.org.ua/>
11. Про Етичний кодекс ученого України: URL <http://www.nas.gov.ua/legaltexts/DocPublic/P-090415-2-0.pdf>
12. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) - Американські Ради: URL <http://www.saiup.org.ua/>
13. Словники України онлайн URL: <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>
14. Український мовно-інформаційний фонду: URL <http://www.ulif.org.ua>
15. Українська мова в інтернеті: URL <http://www.nowamova.com.ua>
16. Українська мова в Інтернеті URL: <http://www.novamova.com.ua>
17. Що потрібно знати про плагіат: посібник з академічної грамотності та етики для «чайників»: <https://moodle.znu.edu.ua/mod/url/view.php?id=317957>